

Diaspora românească din Ungaria în perioada postcomunistă – Portrete de intelectuali

Iudit Călinescu

Universitatea din Szeged, Ungaria

rusanda-szabo.judit@szte.hu

Pentru a cita acest articol: Călinescu, I., 2019-2020, „Diaspora românească din Ungaria în perioada postcomunistă – Portrete de intelectuali”. *Romanian Studies Today*. VI, p. 23-35.

Abstract: When we talk about the Romanians in Hungary, especially about the life of the community in post-communism, we cannot omit the fact that alongside the historical community here there are representatives of a Romanian diaspora who are actively involved in community life, participating in the common effort to preserve the Romanian identity. The Romanian intellectuals who migrated in the last three decades to the area populated by Romanians in western Hungary or to Budapest, managed to leave their mark on the cultural, journalistic, educational and spiritual life of the Romanians here. Analyzing their identity path, the way in which they managed to integrate into the historical Romanian community in Hungary, but also the challenges and difficulties encountered due to the different cultural code, can provide a clearer perspective on how this Romanian community currently lives and functions, outside the borders of Romania, being in a permanent transformation, trying to preserve their ethnic identity and resist assimilation.

Keywords: minorities; diaspora; ethnic identity; intellectuals; assimilation.

---

1. Comunitate istorică și diaspora în contextul societății contemporane

Pentru a realiza o cercetare antropologică asupra unei comunități etnice cum este cea românească din Ungaria, trebuie pornit de la câteva noțiuni vehiculate în antropologia contemporană, care pot explica fenomenele și tendințele actuale ale acestui tip de comunitate etnică, dar și problemele cu care aceasta se confruntă în prezent. Globalizarea, hibridizarea și neotraditionalismele care caracterizează societatea contemporană¹ ne fac să nu mai putem vorbi despre o comunitate istorică din afara granițelor României fără a avea în vedere și noile straturi de populație care au apărut în ultimele decenii, în urma migrațiilor, a fluidității relațiilor sociale și politice, toate ducând la interacțiuni ale unor persoane aparținând unor culturi diferite, având patternuri comunicaționale diferite, elitele acestei societăți devenind nomade, extrateritoriale, impunând astfel o mai mare flexibilitate² în cercetare. Din toate aceste motive, etnologul este nevoit să raporteze mereu comunitatea etnică studiată la realitățile impuse de interacțiunea cu alte comunități, fiind atent la schimburile și influențele culturale, sociale, lingvistice, dar și la schimbările importante care au loc în straturile sociale și etnice ale comunității studiate.

După cum afirma și Lévi-Strauss, orice societate trebuie cercetată „în istorie” și în transformare³, comunitățile nefiind niciodată statice, în cercetările asupra unei comunități etnice trebuind să se țină cont de dinamismul impus de istorie și de schimbările sociale⁴, Frederik Barth accentuând și el faptul că identitatea comunităților etnice trebuie înțeleasă și din perspectiva unei permanente redefiniri a granițelor care le despart și a zonelor în care acestea interacționează⁵. Iar în condițiile în care antropologii vorbesc tot mai mult despre globalizare, văzută de Zygmunt Bauman ca „destinul implacabil spre care se

---

¹ Vintilă Mihăilescu, *Antropologie. Cinci introduceri*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 22-23.

² Zygmunt Bauman, *Liquid Modernity*, apud Adrian Lesenciuc, *Teorii ale comunicării*, Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov, 2017, p. 251.

³ Claude Lévi-Strauss, *La Pensée sauvage*, Paris, Editura Plon, 1962, p. 280.

⁴ Georges Balandier, *Sens et puissance. Les dynamiques sociales*, Paris, Editura Presses Universitaires de France, 1971, p. 99. Frederik Barth, *Les groupes ethniques et leurs frontières*, în Philippe Poutignat și Jocelyne Streiff-Fenart, *Théories de l'éthnicité*, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 1995, apud Smaranda Vultur (coord.), *Lumi în destine. Memoria generațiilor de început de secol din Banat*, Editura Nemira, București, 2000, p. 336.

⁵ Frederik Barth, *Les groupes ethniques et leurs frontières*, în Philippe Poutignat și Jocelyne Streiff-Fenart, *Théories de l'éthnicité*, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 1995, apud Smaranda Vultur (coord.), *Lumi în destine. Memoria generațiilor de început de secol din Banat*, Editura Nemira, București, 2000, p. 336.

îndreaptă lumea”⁶, cred că este foarte importantă o cercetare a influențelor avute de globalizare asupra comunității românești din Ungaria, urmărind și dispariția societății tradiționale, preluarea modelului de viață occidental, deschiderea granițelor și migrația unor intelectuali din România, în special în ultimele decenii, toate acestea având influențe importante în viața socială și culturală a românilor din Ungaria.

Atunci când, în antropologia modernă, se fac cercetări asupra unor comunități etnice minoritare, care trăiesc în alte țări decât cele de care sunt legate etnic, identitar, este obligatorie diferențierea clară între comunitățile etnice istorice și comunitățile de diaspora. Prin comunități etnice istorice, ne referim la acele comunități legate prin etnie, limbă maternă, religie și valori tradiționale care s-au dezvoltat și au trăit de veacuri pe același teritoriu, pe care schimbarea granițelor statale, administrative și politice, le-a lăsat, la un anumit moment al istoriei, în afara granițelor statale ale „țării-mamă”. În schimb, comunitățile de diaspora sunt formate din membri ai unei anumite etnii care trec granițele statale, migrând din diverse motive în alte țări decât țara de origine.

Termenul de „diaspora” apare în *Septuaginta*, în *Vechiul Testament*, desemnând situația comunităților evreiești așezate în afara Palestinei, în special în Egipt, în perioada 332-331 î.Ch., după întemeierea Alexandriei, această populație fiind supusă unei permanente și eficiente aculturații, diaspora evreiască fiind considerată arhetipul acestui fenomen migraționist pe scară mare⁷. Mondializarea și evenimentele istorice din societatea modernă au dus la mișcări migratorii ample care au condus la organizarea unor comunități etnice aflate pe un teritoriu străin, numite „comunități de diaspora”, pe care cercetătorii moderni le definesc ca fiind comunități de „emigranți voluntari”, mutați în alte țări din necesități sociale, politice sau economice. Arhetipul diasporei se bazează însă pe ideea că totalitatea membrilor dispersați prin migrație în afara granițelor țării de origine creează în țara sau țările de adopție o comunitate nouă și omogenă, transnațională, care poate dezvolta chiar proiecte de viitor, politic, social sau cultural⁸.

2. Diaspora românească din Ungaria

În cazul comunității românilor migrați în Ungaria, în special în ultimele decenii, trebuie avută în vedere, în orice cercetare, o specificitate aparte a acestei comunități. Diaspora românească din Ungaria este formată în principal din

⁶ Zygmunt Bauman, *Globalizarea și efectele ei sociale*, București, Editura Antet, 1999, p. 5.

⁷ Gilles Ferréol, Guy Jucquois (coord.), *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Iași, Editura Polirom, 2005, p. 197-198.

⁸ *Ibidem*, p. 200.

intelectuali români care au emigrat în această țară în special după 1990, din motive socioeconomice. Însă acești români nu au format o comunitate de diaspora de sine stătătoare, care să aibă proiecte culturale sau sociale comune, ci este vorba despre români migrați în Ungaria, care au găsit aici o comunitate istorică gata formată, cu propriile reguli și mentalități, cu propriul cod cultural, acești diasporeni fiind în special intelectuali care au ajuns la un moment dat să lucreze în instituții ale românilor din Ungaria, intrând astfel în contact cu comunitatea istorică românească de aici, în care au încercat, mai mult sau mai puțin, să se integreze. Alături de intelectuali, care activează în mediul urban, există și o diasporă românească rurală, cum ar fi cea din comuna Micherechi, unde după 1990 au venit agricultori, inițial pentru a lucra în serele de legume, iar apoi unii dintre ei deschizându-și propriile afaceri, formându-și aici familii și integrându-se în comunitatea românească din sat. Iar un alt caz interesant este, de exemplu, în localitatea Bătania, unde în ultimele decenii s-au mutat mulți români din Arad care și-au cumpărat imobile și traversează zilnic granița în România pentru a merge la serviciu, în același timp însă mulți dintre ei înscriindu-și copiii la grădinița și școala românească din localitate, ceea ce a dus la o infuzie de românitățe atât în rândul elevilor, cât și în cel al adulților, arădenii implicându-se în viața socioculturală a comunității.

Prof. dr. Gheorghe Petrușan, unul dintre intelectualii de prestigiu ai comunității istorice românești din Ungaria, care a fost coordonator al catedrei de limba română de la Universitatea din Seghedin timp de mai multe decenii, semnaleză și un alt aspect legat de românii migrați în Ungaria după 1990, și anume faptul că mulți dintre aceștia nu își mai doresc să intre în contact cu o comunitate românească, ei preferând să încerce să se integreze în cea maghiară, în special atunci când fac parte din familii mixte, româno-maghiare⁹. Astfel încât un număr relativ mic de intelectuali români veniți în Ungaria în ultimele decenii participă activ la viața comunității românești de aici, fie lucrând în instituții ale românilor fie participând la diverse evenimente culturale.

Astfel, din perspectiva dublă a comunității istorice și a celei de diaspora, comunitatea românească din Ungaria poate fi considerată în prezent un caz interesant și inedit de întâlnire a celor două forme de comunități etnice, având astfel un statut aparte. Ea este formată din mai multe straturi sociale, stratul de bază fiind constituit din comunitatea istorică românească, cea care a existat de secole în localitățile populate astăzi de români în Ungaria. Însă de-a lungul timpului, această comunitate a dezvoltat o identitate etnică interesantă și complexă, distanțându-se de marea masă a românilor, din mai multe motive. Unul dintre acestea ar putea fi faptul că ea nu a făcut parte niciodată dintr-un stat român

---

⁹ Iudit Călinescu, Teza de doctorat *Repere identitare contemporane ale comunității românești din Ungaria*, coord. științific prof. univ. dr. Otilia Hedeșan, Timișoara, Universitatea de Vest, Școala Doctorală de Științe Umaniste, 2022, p. 215.

independent fiind, alături de românii din Ardeal, fie sub ocupație maghiară, fie turcească, fie sub Imperiul Habsburgic sau cel Austro-Ungar, pentru ca, după 1920, să piardă aproape total legăturile cu românii din Ardeal, ceea ce a dus la o accelerare a procesului de asimilare al comunității, prin preluarea modelului sociocultural maghiar. Din aceste motive românii veniți din România nu au fost percepuți ca parte a comunității, ci ca străini, fiind acceptați de multe ori cu dificultate de membrii comunității istorice, uneori abia după decenii de conviețuire.

Din acest punct de vedere, reprezentanții diasporei românești din Ungaria au avut de înfruntat o problemă complexă, de dublă integrare, ei luptând pentru a se integra atât în comunitatea istorică românească, care era destul de enclavizată și avea tendința de a-i vedea ca fiind „străini”, cât și în comunitatea majoritară, maghiară, unde aveau de înfruntat în principal bariera limbii. Nu trebuie uitat faptul că românii din Ungaria au luat un drum complet diferit de al celor din România, în special după 1920, ei dezvoltând un cod cultural diferit de cel al românilor din marea comunitate românească¹⁰, cu multe influențe maghiare și ale altor etnii cu care au interacționat (slovaci, germani, sârbi). Prin „cod cultural” înțelegem acel ansamblu de trăsături culturale comune, specifice unei anumite comunități, de fapt mai multe concepte înrudite despre corpul de practici comune, așteptări și convenții specifice unui domeniu al unei culturi. El poate fi definit și ca un set de imagini asociate cu anumite stereotipuri din mentalul colectiv al unei comunități, de multe ori perceput ca un fel de inconștient cultural, care nu poate fi explicat de membrii comunității, însă care reiese din acțiunile lor.

Românii care trăiesc în localitățile aflate lângă granița vestică a României au trăit preponderent în mediul rural, dezvoltându-se ca o societate agrară, tradițională, caracterizată prin două forme de viață: fie în sate în care trăiau până în primele decenii postbelice exclusiv români, cum e în Micherechi, ceea ce a dus la o enclavizare, o închidere față de exterior și o neacceptare a străinilor, fie în sate în care conviețuiau mai multe etnii, cum e cazul Bătăniei sau al Cenadului Unguresc, unde românii au dezvoltat un specific aparte, împrumutând tradiții, elemente de limbaj și diverse alte mărci identitare de la etniile cu care au intrat în contact permanent. Abia după 1960, odată cu dispariția comunităților tradiționale și migrarea tot mai puternică a românilor din mediul rural în cel urban, din motive socioeconomice, apare o deschidere mai mare spre exterior a comunității istorice românești dublată însă de o preluare tot mai mare a modelului maghiar, aflat la îndemână. Puținele contacte cu România în perioada comunistă duc la o și mai mare rupere a modelului cultural românesc din Ungaria de cel din România, o asimilare totală a culturii și a vieții sociale românești nemaifiind posibilă după 1990.

---

¹⁰ Mihaela Bucin, Teza de doctorat *Fenomenul povestitului la românii din Ungaria. Interfolclorism și imaginar etnic*, coord. științific prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere, 2002, p. 109.

Din toate aceste motive, impactul avut de diaspora românească asupra comunității istorice este semnificativ, în special la nivelul intelectualității, aceștia aducând un cod cultural și un model social românesc contemporan, influențând în același timp și vorbirea limbii materne, ei aducând o limbă literară în mediile în care activează, fie că e vorba de învățământul în limba română, de presa românească sau de instituțiile de cultură. Printre cei mai importanți reprezentanți ai intelectualilor din diaspora românească din Ungaria, veniți aici după 1990, sunt conf. dr. Mihaela Bucin (etnolog și folclorist, coordonatoarea Catedrei de Limba Română de la Universitatea din Seghedin), jurnalistele de presă scrisă și de radio Julia Kaupert, Anca Becan și Edda Illyés, editorul de carte în limba română Gabriela Elekes, preoți misionari ortodocși sau bapțiști (episcopul Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria - PS Siluan, preoții ortodocși din Bătania – Ilie Ciocan și Marius Vidican, pastorul baptist din Micherechi – Petrică Vasile Crețu etc.).

3. Câteva portrete de intelectuali din diaspora românească din Ungaria

Pentru lucrarea de față am ales să prezint patru intelectuali migrați în ultimele decenii în Ungaria, pornind de la interviurile acordate de aceștia în cadrul cercetărilor de teren realizate pentru lucrarea mea de doctorat, „Repere identitare contemporane ale comunității românești din Ungaria”, finalizată în anul 2022 la Școala Doctorală de Științe Umaniste a Universității de Vest din Timișoara, în cadrul căreia am realizat o cercetare antropologică asupra comunității românești din Ungaria, în special asupra unor repere istorice, sociale și culturale din ultima sută de ani.

Conf. dr. Mihaela Bucin este coordonator al Catedrei de Limba și Literatura Română de la Universitatea din Seghedin de peste un deceniu, ea realizând și numeroase cercetări etnologice și folclorice asupra comunității românești din Ungaria, în ultimele trei decenii, fiind puternic implicată în viața culturală a comunității, în special a celei din Seghedin. În interviul pe care mi l-a acordat pentru teza mea de cercetare doctorală asupra reperelor identitare contemporane ale comunității românești din Ungaria, Mihaela Bucin oferă o perspectivă inedită și complexă asupra situației reprezentanților diasporei românești de aici, în special a celor veniți după 1990, așa cum este și cazul dumneaei, ea accentuând cele mai importante probleme cu care se confruntă un român care a migrat în Ungaria în ultimele decenii: prima este legată inevitabil de necunoașterea limbii maghiare, ceea ce provoacă dificultăți în orice formă de comunicare și chiar de găsimire a unui loc de muncă, a doua este legată de o problemă spinoasă pentru orice intelectual – încercarea de a găsi un serviciu în domeniul în care s-a pregătit și și-a făcut studiile, iar a treia este legată de dificultatea de a se integra și de a fi acceptat de comunitatea istorică

românească¹¹. În opinia ei, codul cultural românesc este definitoriu pentru felul în care a interacționat cu alte culturi, fie că e vorba de cea maghiară sau cea a comunității istorice românești din Ungaria, de multe ori apărând astfel anumite dificultăți de adaptare sau de înțelegere a unor mentalități sau moduri de viață ale celorlalți¹². Însă dincolo de aceste dificultăți, Mihaela Bucin reprezintă un exemplu pozitiv de intelectual român diasporean care a reușit, prin cariera sa didactică și prin implicarea în viața socială și culturală a comunității, să depășească barierele impuse de codul cultural și mentalitatea, de multe ori diferite, ale celor cu care a intrat în contact, devenind unul dintre intelectualii români din Ungaria care și-a pus amprenta asupra evoluției comunității românești din ultimele decenii.

În același interviu, întrebarea legată de impactul carierei sale didactice asupra dezvoltării și transformărilor comunității românești din ultimele trei decenii deschide o ușă înspre o zonă sensibilă legată de felul în care este percepută diaspora românească în interiorul comunității istorice și de eforturile pe care trebuie să le depună un intelectual român migrat în Ungaria care își dorește să se integreze și să fie acceptat. Astfel, răspunsul a fost că nu consideră că a făcut foarte multe în primul rând din cauză că a avut destul de mari probleme în integrarea și acceptarea ei în comunitate, găsind aici un grup etnic relativ închis, enclavizat, care nu accepta ușor membri din exterior¹³. Ea afirmă că i-au trebuit mulți ani pentru a se face acceptată și respectată de membrii comunității, menționând și faptul că unii nu au acceptat-o nici astăzi, exemplele oferite clarificând foarte bine această situație: deși inițial a avut o bună colaborare cu Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, fiind membră a echipei de cercetători, ea recunoaște că de-a lungul anilor, atât ea, cât și alți intelectuali, mai ales din Seghedin, au început să fie ocoliți și au pierdut contactul cu Institutul. Mihaela Bucin semnalează și un alt aspect negativ pe care l-a întâlnit în primii ani în care a început să colaboreze cu intelectuali români din Ungaria, și anume problemele legate de corectitudinea limbii române literare folosite de aceștia, ea afirmând că motivele vin din perioada interbelică, pentru că după 1920, când se desprind de România, aculturația și pierderea limbii materne erau destul de avansate, unul din motive fiind migrarea în România a vorbitorilor de limbă română literară¹⁴. Pe de altă parte, ea consideră că a avut norocul de a întâlni și persoane „care gândeau absolut modern, fiind absolut detașați de anumite mentalități comunitare”, unul dintre aceștia fiind profesorul Gheorghe Petrușan, ea considerând că dacă ceva s-a mai păstrat românesc în Ungaria în aceste ultime

¹¹ *Ibidem*, p. 306.

¹² *Ibidem*, p. 309.

¹³ *Ibidem*, p. 306.

¹⁴ *Ibidem*.

---

decenii li se datorează acestor intelectuali care au avut o deschidere înspre mediul românesc, de orice parte a graniței s-ar fi aflat¹⁵.

Jurnalista Julia Kaupert face și ea parte din comunitatea românilor din Ungaria, la fel ca și Mihaela Bucin, ea stabilindu-se în Ungaria cu doi ani mai târziu decât aceasta, în 1992, fiind însă o reprezentantă a jurnalismului de limbă română din Ungaria. Julia Kaupert și-a început cariera la emisiunea radiofonică în limba română a Studioului Teritorial din Seghedin al Radiodifuziunii maghiare în 1993, la început ca prezentatoare de știri, apoi ca redactor de știri, pentru ca în final să ajungă realizatoare de emisiuni și interviuri radiofonice. Julia Kaupert descrie atmosfera din echipa de radio românească a anilor 1990 cu deosebită căldură și entuziasm, echipa românească fiind profund implicată în viața cotidiană, culturală și socială a comunității românești, din interviul acordat pentru teza doctorală amintită anterior reieșind un traseu diferit și mult mai rapid de adaptare în comunitatea istorică decât acela al Mihaelei Bucin, datorat atmosferei mult mai deschise din presa românească. Munca de teren, interviurile și emisiunile realizate au făcut-o să ia parte la toate marile evenimente ale comunității din ultimele trei decenii, pasiunea pentru munca de jurnalist și profesionalismul de care a dat dovadă ducând la o acceptare destul de rapidă, tacită, a acesteia în rândul membrilor comunității istorice¹⁶.

Jurnalista Anca Becan este o altă reprezentantă a comunității intelectualilor români din Ungaria, ea migrând în această țară tot în 1992, fiind timp de mai multe decenii redactor al publicației românilor din Ungaria, *Foaia românească*, iar din 2020, redactor al emisiunii de radio în limba română de la Studioul Teritorial de Radio din Seghedin al Radioteleviziunii Maghiare. Tot într-un interviu realizat pentru teza doctorală, ea mărturisește că în primii ani după mutarea în Ungaria a întâmpinat numeroase probleme de adaptare, ea necunoscând limba maghiară, la fel ca și Mihaela Bucin, și neintrând în contact cu comunitatea românească de aici decât peste niște ani. Traseul ei profesional și social a fost destul de dificil, ea având de înfruntat numeroase probleme și provocări, însă toate au dus-o înspre viitoarea carieră de jurnalist și înspre cunoașterea comunității istorice românești în care mai apoi a reușit să se integreze și care îi definește astăzi identitatea și viața de zi cu zi (ea fiind astăzi căsătorită cu preotul ortodox Aurel Becan, membru al comunității istorice, născut în Cenadul Unguresc)¹⁷. Prin acest interviu am aflat încă o poveste de integrare și de adaptare a unui reprezentant al diasporei românești din Ungaria, care a adus cu sine mentalitatea și codul cultural românesc, dobândite în urma vieții și formării profesionale din România, încercând să le integreze și să le aplice în interiorul comunității istorice de aici, ceea ce dovedește că această comunitate, dincolo de

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 306-307.

¹⁶ *Ibidem*, p. 310.

¹⁷ *Ibidem*, p. 319-320.

tendențele de enclavizare și de închidere simțite de câțiva reprezentanți ai diasporei de-a lungul timpului, a conștientizat nevoia de a-și îmbogăți pătura de intelectuali și a acceptat infuzia de românită pe care aceștia au adus-o în interiorul comunității.

Un alt reprezentant al diasporei românești din Ungaria este Gabriela Elekes, care face parte din comunitatea românilor din Budapesta, locul în care a migrat împreună cu familia în 1991 și în care trăiește și astăzi. Născută în orașul Buhuși, județul Bacău, ea reprezintă intelectualul român crescut și format în România, în momentul mutării în Budapesta aducând cu ea un cod cultural, o mentalitate și o identitate românească legate profund de meleagurile natale și de România în general. Însă deși barierele de limbă și de cultură erau mari, a reușit să răspundă provocărilor și să depășească greutățile ivite, adaptându-se la viața din capitala Ungariei și asumându-și aici identitatea românească, prin implicarea în numeroase activități culturale, manifestări artistice, ateliere de creație pentru copii, tot aici realizându-și și studiile universitare, la Catedra de Limba Română de la Universitatea ELTE din Budapesta, iar în final desfășurându-și și activitatea profesională tot într-un mediu legat de comunitatea românească, ca editor de manuale și cărți în limba română la Editura Didactică și, începând cu anul 2020, ca referent pentru secția română a Bibliotecii pentru Limbi Străine din Budapesta.

Interviul pe care mi l-a acordat pentru lucrarea de doctorat reprezintă un exemplu foarte bun pentru povestea românului „plecat de acasă” în căutarea unui trai mai bun, însă care resimte acut separarea de țara-mamă, de locurile natale, de familie, de acele repere culturale și sociale cu care era obișnuit, impactul schimbărilor din viața cotidiană fiind foarte mare, iar adaptarea fiind îngreunată de toți acești factori și, nu în ultimul rând, de bariera limbii străine care trebuia învățată pentru o incluziune reală în viața din țara de adopție. Însă spre deosebire de poveștile obișnuite ale românilor din diaspora care nu au reușit să găsească ancore românești în noua lor țară, neavând contact cu comunități românești bine constituite, care aveau o viață culturală, socială și spirituală bine așezată, Gabriela Elekes a descoperit în țara de adopție o comunitate românească în care a reușit, mai mult sau mai puțin, să se integreze și care i-a oferit pârghiile necesare pentru a suprima lipsa lăsată de pierderea aceluia spațiu geografic, social și spiritual familiar, numit România. România și tot ceea ce însemna ea, acel „acasă” în care trăiau părinții, rudele, prietenii, acel ceva „familiar” care a definit coordonatele vieții sale de până atunci, erau substituite simbolic, la fiecare întoarcere „acasă”, cu un obiect care era adus în țara de adopție, de obicei un obiect artizanal, creat de un meșter popular, o carte de rugăciuni ortodoxă sau alte obiecte care să îi amintească de lucrurile rămase acasă dar purtate în inimă¹⁸.

Gabriela Elekes pune câteva probleme delicate legate de felul în care comunitatea istorică românească accepta românii veniți din România, într-un

¹⁸ *Ibidem*, p. 336-337.

---

moment al interviului în care vorbește despre faptul că a aflat chiar în primii ani de la venirea aici despre activitatea Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, a citit la biblioteca în limba română studii și articole ale românilor de aici, însă, deși știa că există activități culturale românești organizate la Capela Ortodoxă Română de Societatea Culturală a Românilor din Budapesta, mărturisește că nu a avut acces la ele, invitațiile fiind făcute doar pentru cei „din interior”, românii „veniți” nefiind acceptați prea ușor¹⁹.

Aici este atins un subiect delicat, discutat și de alți intelectuali diasporeni din Ungaria, în cadrul cercetărilor realizate pentru lucrarea mea de doctorat, legat de felul în care comunitatea istorică românească a acceptat, mai mult sau mai puțin, în diferite contexte, membri ai diasporei românești, de multe ori aceștia observând o anumită închidere, enclavizare a unora dintre intelectualii aparținând comunității istorice, care preferau să țină închise ușile colaborării cu „cei veniți de dincolo”. Acea lume „de dincolo” de graniță reprezintă pentru aceștia o lume diferită de cea în care ei trăiesc, etnia și limba nereușind în aceste condiții să depășească barierele impuse de codul cultural diferit, de specificitățile și deosebirile impuse de istoria și viața culturală și socială diferite, trăite de cele două comunități românești aflate „dinoace” și „dincolo” de granița statală. Se observă astfel un fenomen interesant prin care diasporeni sunt văzuți și devin automat o comunitate distinctă, în interiorul comunității românești din Ungaria: deși este legată prin etnie de cea istorică, diaspora este văzută de aceasta ca fiind „diferită”. Chiar dacă nu aparțin comunității majoritare maghiare, care a simbolizat mereu pentru comunitatea istorică românească din Ungaria „alteritatea”, „diferența” (maghiarii majoritari fiind văzuți ca „ceilalți”, „diferiți”, „străini”), românii din diaspora, deși veniți din România, țara în care trăiește comunitatea etnică de care românii din Ungaria se simt legați prin limbă, etnie, spiritualitate, sunt văzuți și ei ca „străini”, „cei din afară”. După cum aminteam și anterior în lucrare, din aceste motive românii migrați din România au fost nevoiți să ducă o luptă dublă de integrare în noua lor țară: pe de o parte de integrare în societatea maghiară, în care în general își desfășoară activitatea profesională și socială, iar, pe de altă parte, în comunitatea istorică românească, de care se simt iremediabil legați prin etnie și prin anumite aspecte ale codului lor cultural, prin spiritualitate și limbă maternă. Probabil că această formă de mental colectiv, nevoia de regăsire și de identificare a unora dintre diasporeni într-o identitate românească și un mod de viață resimțit ca familiar la românii din comunitatea istorică, îi fac să își dorească să se integreze, într-o formă sau alta, într-o comunitate în care își pot manifesta trăsăturile identitare, prin limbă, cultură sau spiritualitate.

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 337.

---

4. Concluzii

Se pot trage câteva concluzii interesante legate de situația actuală a diasporei românești din Ungaria. Nu putem omite faptul că în comunitatea românească din Ungaria de astăzi există această problemă a „alterității”, a „celuilalt”, din anumite puncte de vedere chiar a „străinului” care, într-o manieră sau alta, a încercat și încearcă să intre în comunitate: fie că este vorba de diaspora românească, fie de maghiari veniți din România în Ungaria în ultimii zeci de ani, care au încercat să se integreze în comunitatea românilor, în principal din dorința de a câștiga putere politică sau de a se angaja în instituțiile de reprezentare a românilor de aici, numite „autogovernări”. După cum aminteam anterior, cei care au reușit mai mult sau mai puțin să se integreze în comunitate, fiind acceptați de aceasta, au fost românii veniți din România, în special profesorii, jurnaliștii și preoții, cei care au reușit să acopere golurile din structura socială a comunității, rămasă în criză de intelectuali încă din perioada interbelică. Ei au fost percepuți inițial ca „cei alții”, însă mulți dintre ei au devenit în timp parte a comunității, prin implicarea în viața socială și culturală a acesteia, în sistemul educațional, în viața spirituală (fie că e vorba de preoți misionari ortodocși sau de pastori baptiști). Însă din multe puncte de vedere alteritatea, ideea de „celălalt”, venit dintr-o societate condusă de alte reguli și un alt cod cultural, a rămas o constantă a felului în care acești români din diaspora sunt percepuți, acesta fiind probabil și unul din motivele pentru care mulți dintre ei au ales să nu participe activ la viața comunității românești de aici.

Unul dintre motivele pentru care maghiarii veniți din România au fost percepuți ca „străini”, cei veniți „din afară”, care pot pune în pericol viața comunității, este fenomenul numit de intelectualii români din comunitatea istorică „etno-business”, prin care orice străin se poate declara român pentru a primi posturi de conducere în autogovernările românești din Ungaria, fără să reprezinte cu adevărat interesele etnice ale românilor. Acest fenomen a declanșat numeroase tensiuni în rândul comunității, ceea ce a făcut ca acceptarea etnicilor maghiari veniți din România să devină imposibilă, deși aceștia știau foarte bine limba română și ar fi putut ajuta la revigorarea comunității prin utilizarea limbii materne. Însă din cauza acestor tensiuni, în principal, ei au rămas acei „străini” care reprezintă pericolul distrugerii bunului mers al comunității.

În prezent, fie că e vorba de asimilare culturală, de pierderea limbii materne, de căsătoriile mixte, de migrarea populației rurale la oraș, procesul de asimilare ireversibilă a devenit astăzi o certitudine pe care majoritatea românilor de aici o acceptă, soluțiile propuse referindu-se în general doar la o prelungire a vieții comunității, nu la o revenire a acesteia la forma și structura socială pierdută puțin câte puțin în ultimul secol. Fenomene ca multiculturalismul, asumarea dublei identități româno-maghiare, bilingvismul, aculturația, toate duc încet, dar sigur înspre dispariția comunității românești din Ungaria, comunitatea istorică, deopotrivă cu diaspora românească reușind, prin intermediul intelectualilor, să

---

prelungescă viața comunității cu câteva decenii. Singura soluție de frânare a procesului de asimilare este văzută de majoritatea dintre aceștia ca fiind întărirea legăturilor cu România, la nivel cultural, educațional și social.

Dincolo de greutăți, de bariere ale limbii și de diferențele de cod cultural sau de mentalități, există mereu posibilitatea ca această comunitate să accepte și membri din afara ei, iar - dacă circumstanțele o permit - să ajungă, după decenii de coexistență, să îi considere ca parte a comunității. Trebuie accentuat faptul că situația intelectualilor diasporeni acceptați după decenii ca membri ai comunității este una deosebit de interesantă, ei reprezentând de fapt „o minoritate într-o minoritate”, dacă putem să o numim așa, de multe ori având de trecut peste piedici și încercări și având de înfruntat greutăți și din partea comunității istorice românești și din partea celei maghiare (de exemplu, din cauza barierei de limbă). Ei luptă pe două planuri pentru a reuși să se integreze într-un fel sau altul în această lume complexă și destul de dificilă, în care, pentru ei, atât comunitatea majoritară maghiară, cât și cea minoritară română pot pune piedici sau greutăți integrării, acceptării. Membrii diasporei riscă să fie considerați „intruși” și de unii și de ceilalți, indiferent de identitatea pe care și-o asumă.

Există și un revers al medaliei, și ne referim aici la ideea stipulată de Gheorghe Petrușan, care vorbește despre faptul că există mulți români din diaspora care, odată cu mutarea în Ungaria, își neagă identitatea românească, nemaivorind să aibă niciun contact cu românii. Petrușan afirmă că, din discuțiile avute cu unii dintre ei, a aflat și care ar putea fi cauzele acestei reacții: aceștia au susținut că au plecat din România tocmai pentru a nu mai fi în contact cu ea și cu românii, din diverse motive financiare, sociale sau de altă natură, astfel încât nu există nicio nevoie de identificare sau de regăsire a unei identități românești într-o altă comunitate²⁰.

Dincolo de cele două forme de manifestare identitară întâlnite la românii din diaspora care trăiesc în Ungaria, trebuie avut în vedere un aspect important al problemei, și anume faptul că există o diaspora românească în Ungaria. Aceasta este formată și din intelectuali care activează în diverse domenii, mai mult sau mai puțin legate de viața comunității românești de aici, însă care pot deveni un sprijin puternic pentru comunitatea istorică românească, oferindu-i acesteia șansa unui viitor, printr-o infuzie de românitate, de limbă română, de cultură și mentalitate românească. Acești intelectuali se pot implica direct în viața comunității, fie ca profesori sau învățători în școlile românești, fie ca preoți ortodocși sau pastori neoprotestanți, fie ca funcționari în instituții publice ale românilor, sau care au legătură cu comunitatea românească (cum este și cazul Gabrielei Elekes), fie prin implicarea în diverse activități culturale, spirituale sau educative. Dacă această implicare va influența sau nu în vreun fel șansele de viitor ale comunității rămâne de văzut. Însă deocamdată diaspora românească din

---

²⁰ *Ibidem*, p. 295-296.

Ungaria încearcă, prin câțiva reprezentanți care au devenit în ultimele decenii intelectuali importanți ai comunității (ca Mihaela Bucin, Julia Kaupert, Anca Becan sau Gabriela Elekes), să ajute la păstrarea și promovarea identității românești și a limbii și culturii române, implicându-se în viața comunitară și ajutând acolo unde este posibil.

Referințe

- Bauman, Z., 1999, *Globalizarea și efectele ei sociale*, București, Editura Antet.
- Balandier, G., 1971, *Sens et puissance. Les dynamiques sociales*, Paris, Editura Presses Universitaires de France.
- Bucin, M., 2002, Teza de doctorat *Fenomenul povestitului la românii din Ungaria. Interfolclorism și imaginar etnic*, coord. științific prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu, București, Universitatea din București, Facultatea de Litere.
- Călinescu, I., 2022, Teza de doctorat *Repere identitare contemporane ale comunității românești din Ungaria*, coord. științific prof. univ. dr. Otilia Hedeșan, Timișoara, Universitatea de Vest, Școala Doctorală de Științe Umaniste.
- Ferréol, G., Jucquois, G. (coordonatori), 2005, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Iași, Editura Polirom.
- Lesenciuc, A., 2017, *Teorii ale comunicării*, Brașov, Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov.
- Lévi-Strauss, C., 1962, *La Pensée sauvage*, Paris, Editura Plon.
- Mihăilescu, V., 2007, *Antropologie. Cinci introduceri*, Iași, Editura Polirom.
- Vultur, S. (coord.), 2000, *Lumi în destine. Memoria generațiilor de început de secol din Banat*, București, Editura Nemira.